

Cíl: seznámení s životem historické romské kolonie ve Strážnici na přelomu 30. a 40. let dvacátého století a dopadu rasové perzekuce Romů za II. sv. války. Rozlišení pojmenování „cikán“ (regiony „Cigán“) a „Rom“.

Věková kategorie: vyšší třídy 2. stupně ZŠ, vyšší ročníky víceletých gymnázií

Pomůcky: Dokumenty k městu Strážnice – článek O cikánech civilisovaných (10. února 1940, Moravské Slovo) a článek Divadlo cigánského rodu Kýrů (24. května 1942); mapa JV Moravy. Pro učitele je vhodné, aby znali i biografii Tomáše Holomka (1911–1988; příběh viz krajinoupribehu.cz obec Svatobořice) – případně i jeho příběh může ještě více kreativně zapojit do metodiky. Dále bude pro učitele výhodné, když se sám připraví na výklad rozdílu mezi významem cikán-Rom (viz záložka webu O Romech).

Texty: Příběh F. Kýra, text Strážnice do 1938, text Strážnice 1938–1945

Čas: 1 vyučovací hodina; případně i více vyučovacích hodin při zapojení metodiky „Jak se dělá divadlo“ (strážnický romský ochotnický spolek) a metodiky o genocidě strážnických Romů za druhé světové války (výpověď A. Angrové a J. Jelínka (Kýra)).

Průřezová témata: kritická práce s historickými novinovými články z let 1940 a 1942 včetně zde obsažených fotografií, bydlení Romů ve Strážnici a jejím okolí v období na začátku druhé světové války, romské osobnosti: F. Kýr, T. Holomek (v případě rozšíření na téma holocaustu i A. Angrová a J. Jelínek (Kýr))

Úkoly:

1) Studenti si (potichu pro sebe nebo předčítáním nahlas) přečtou oba texty o romském osídlení Strážnice (do 1938, 1938–1945) a medailon F. Kýra. Poznamenají si, je-li v medailonu u vlastní vzpomínky F. Kýra nějaké slovo, které není česky: („čhavo“; „apelplatz“)

Odpoví na otázku: Odkdy máme z historických pramenů doloženo trvale usedlé romské obyvatelstvo? (40. léta 19. století)

2) Studenti si dále spolu předčítáním nahlas přečtou historický dokument – novinový článek O cikánech civilisovaných – postačí pouze první dva odstavce. Odpoví na otázky:

O jakém nařízení se v novinovém článku píše? (Výnos protektorátního ministerstva vnitra o trvalém usazení cikánů; 30. listopadu 1939)

Co bylo cílem tohoto nařízení? (nejpozději k datu 1. 2. 1940 usadit veškeré „cikánské“ obyvatelstvo v Protektorátu Čechy-Morava)

Víme, pod jakým historickým názvem byla známa romská kolonie ve Strážnici, o jejíchž obyvatelích také autor článku píše? (u Skalické brány)

3) Studenti si dále spolu nahlas přečtou historický dokument – novinový článek Divadlo cigánského rodu Kýrů – postačí opět pouze první dva odstavce + navazující dialog, který končí „Aha, toho fotbalistu! Tak pojďte.“ Odpoví na otázku: Které již tehdy společensky významné romské osobnosti uvádí autor ve svém článku? (František Kýr a JUDr. Tomáš Holomek – zde učitel může opravit, že T. Holomek nepochází přímo z Kyjova, jak uvádí článek, ale z Kyjovu blízkých Svatobořic). Pomocí vědomostí i z příběhu F. Kýra studenti dále odpoví na otázky:

Víme, jak se jmenoval ochotnický spolek, který František Kýr vedl? (Cigánská omladina)

Co víme o celém životním osudu Františka Kýra? (interpretují vlastními slovy, co ví z příběhu, který na začátku hodiny četli)

Které slovo (slova) z vlastní vzpomínky F. Kýry mají studenti poznamenané? Z jakého jazyka je slovo „apelplatz“? (z němčiny; jde o vězeňskou hantýrku, korektně by měl tento německý výraz být zapsaný jako Apelplatz – znamená to místo, kde se v koncentračním táboře na povel shromažďovali vězni ke kontrole jejich celkového počtu – podle pokynů dozorců i několikrát denně). Z jakého jazyka je slovo „čhavo“? (z romštiny; čhavo má v romštině význam: dítě (mužského rodu); v dalším významu tedy v kontextu znamená: syn).

4) Porovnejte názvy dvou článků – v čem se liší dobové pojmenování obyvatel strážnické romské kolonie?

cikáni (malé c) – Cigáni (velké C)

Učitel vysvětlí, že: „cigáni/Cigáni“ je regionální název, který se užívá na moravsko-slovenském pomezí. Ve slovenském jazyce byl výraz cigán/Cigán používán v historii stejně jako v českém jazyce – jako apelativum, tj. pojmenování jiné skupiny obyvatel. V textu F. Kýry z roku 1970, který psal do romského časopisu Románo ľil, vidíme, že píše o „kamarádech – Romech“. Rom je původní etnonymum, které pochází z romštiny. V majoritních jazycích češtině a slovenštině po staletí převládalo vnímání „cikánů“ jako skupiny obyvatel, někdy i s hanlivým významem, a většina textů až do poloviny dvacátého století je uvádí s malým c. Romové v moderních dějinách prosazují používání etnonyma Rom (Romové), tuto romskou snahu respektuje i spisovná čeština. Zajímavé je ovšem použití velkého C v článku z roku 1942. Okrajovou drobnou zajímavostí a shodou okolností je příjmení autora článku – (Příjmení Cikán/Cigán, která nemusí vždy označovat Romy, máme v češtině doložena od středověku.) – Viktor Cigánek (1898–1979), novinář, pocházel z obce Rohatec u Hodonína: regionymum Cigán používá navzdory ve svém článku jako regionální mluvčí z toho kraje.

5) Co nového jste se z novinového článku dozvěděli o Františku Kýrovi? (jeho podobenku – jak vypadal v roce 1942; foto)